

Een pijnlijke schaduwzijde

Marian Veenker

Klooster Huissen

29 okt. 19.00 u.-1 nov. 13.30 u. Jezelf ontmoeten in de stilte. (026) 326 44 22; www.kloosterhuissen.nl

Augustijns Eindhoven

3 nov. 14.00-16.30 u. Kerkwijkcentrum Tongelre, 't Hofke. Stiltewandeling in de natuur. (0497) 57 28 04; elzen17@xs4all.nl

Zwanenhof Zenderen

28 okt. 18.00 u. Ontvangst, diner, concert. (074) 265 95 25; www.zwanenhof.nl

La Cordelle Cadzand

25 okt. 20.00 u.-29 okt. 11.30 u. of 31 okt. 20.00 u.-4 nov. 11.30 u. Stille Zen retraite. (0117) 39 11 88; www.lacordelle.nl

Missiehuys Steyl

3 nov. 17.00 u.-5 nov. 16.00 u. Weekendretraite: Mijn innerlijk kompas 06-30710156; contouren@bezinnen.com

Barmhartigheid Vught

29 okt. 10.00-16.00 u. Zin-hotel: Bouw jij mee aan een meer menselijke wereld? (073) 657 70 44; www.bewegingvanbarmhartigheid.nl

Albertinumgenootschap

9, 16, 23 en 30 nov. 20.0-22.00 u. Afscheid en afscheidsrituelen. (024) 358 01 75/322 82 85; www.albertinumgenootschap.nl

Kerk en Samenleving Best

8 nov. 20.00-22.00 u. Prinsenhof. Religieuzen tegen vrouwenhandel. (0499) 32 91 13; www.lezingenagenda.nl

Elim Tilburg

25 okt. 20.00-22/00 u. Mijn moeder hielp Anne Frank. (013) 463 85 05; www.elimgroep.nl

Zondag 30 april 2017 ging in het Erfgoed Centrum Nederlandse Religieuzen te St. Agatha bij Cuijk aan de Maas de tentoonstelling *De witte karavaan* open, opgezet bij gelegenheid van honderdvijftig jaar Witte Paters en Witte Zusters in Afrika. Deze tentoonstelling, die tot zondag 29 oktober 2017 en daarna voor groepen op afspraak open blijft, daagde de missionarissen uit om van postkoloniaal perspectief uit terug te kijken - te laten terugkijken - naar de lange geschiedenis van hun missiewerk.

In 1868 stichtte de Franse kardinaal Charles Lavigèrie de *Sociëteit van de Missionarissen van Afrika*. Een jaar later volgden de *Missiezusters van Onze Lieve Vrouw van Afrika*. Vanaf het begin is er sprake van een internationaal gemengd gezelschap met een hoofdzetel in Algerije. Van hieruit trekken de missionarissen en missiezusters Afrika in, om de mensen in contact te brengen met het christendom. Zowel de paters als de zusters gaan - naar de lokale gewoonten in Algerije, waar ze hun oorsprong hadden - in het wit gekleed. Daarom heten ze in de volksmond Witte Paters en Witte Zusters. Door foto's, videobeelden, kunstwerken uit Afrika en door een gesprek met een Witte Pater of Zuster, kan iedere bezoeker meer te weten komen over het ontstaan en de ontwikkeling van het werk en leven van missionarissen, tot op de dag van vandaag.

Ook wit heeft schaduw

In het kader van deze tentoonstelling was prof. dr. Maaïke de Haardt uitgenodigd om zondag 2 juli iets te zeggen over de schaduwkanten van de Witte Karavaan vanuit postkoloniaal perspectief. Zij is hoogleraar religie *systematische theologie* aan de Radboud Universiteit en houdt zich met name bezig met de relatie tussen religie en cultuur. Vooraf zij wel duidelijk gesteld dat haar betoog voornamelijk over de 'missie' in Oost- en West-Afrika ging. Niet over Charles kardinaal Lavigèrie (1825-1892), aartsbisschop van Algiers en stichter van de witte paters en witte zusters, die veel respect had voor de islam als godsdienst en zijn missionarissen verbood daar 'bekeringswerk' te doen - met uitzondering van weeskinderen.

Wij de Bijbel, zij het land

Maaïke opent haar lezing met een citaat van de vermaarde bisschop Desmond Tutu: *Toen de missionarissen naar Afrika kwamen hadden zij de Bijbel en wij het land. Ze zeiden: 'Laat ons bidden'. Wij sloten onze ogen. Toen we ze open hadden hadden wij de Bijbel en zij het land.* Met deze uitspraak wijst Tutu op een van de pijnlijkste kanten van de geschiedenis van de missie: haar intense verwevenheid met het westers kolonialisme en imperialisme. De opening van haar lezing zet dan ook de toon van haar betoog: *'Zonder hier afbreuk te willen doen aan het vele goede, pionierende en bewonderingswaardige werk van de grote aantallen mannen en vrouwen die vanaf ongeveer 1870 naar alle delen van de wereld vertrokken om te missioneren, kan niet meer ontkend worden dat deze goede en onvermoeibare inzet ook een schaduwkant heeft. Het is precies deze schaduwkant die man-*

Prof. dr. Maaïke de Haardt (© Foto: Marian Veenker)

nen en vrouwen uit de voormalige missiegebieden, de voormalige gekolonialiseerde gebieden, in het licht willen zetten.'

De schaduwkanten?

De missieordes en congregaties waren een product van hun tijd en van de toen heersende opvattingen en ideeën. Vooraanstaande filosofen zoals Immanuel Kant (+1804) en Georg Wilhelm Friedrich Hegel (+1831) verkondigden dat de Afrikanen het laagste soort mensen waren, vergelijkbaar met kinderen. Men was van mening dat de cultuur van deze mensen barbaars en onbeschaafd was.

Het werd als vanzelfsprekend beschouwd, ook door de pausen, dat Europese vorsten het recht hadden om het land in deze nieuwe werelddelen te claimen en dat de oorspronkelijke bewoners geen rechten hadden op hun land. Op de conferentie van Berlijn in 1884/5, ook wel de 'koloniale conferentie' genoemd, werden de invloedssferen onderling verdeeld en bestond het

continent niet lang daarna uit veertig landen, waaronder zesendertig onder koloniaal bestuur.

Niet gewaardeerd

Veel missionarissen uit die tijd waren ervan overtuigd dat de mensen in Afrika heidenezen waren zonder geloof en beschaving. De opgave was dan ook deze mensen te 'redden'. Christendom en westerse normen en waarden gingen hand in hand. De menselijkheid, waardigheid, wijsheid en religiositeit van de mensen in Afrika werden lange tijd niet gezien, laat staan gewaardeerd. Datzelfde geldt voor de eigen samenlevingsstructuren, omgangs- en gemeenschapsoopvattingen.

Nieuwe elite

Het missionaire onderwijs dat geïntroduceerd werd in Afrika was goed, maar geschoold op de christelijke en westerse normen. Veel jonge Afrikanen konden zich vaak niet meer identificeren met hun traditionele samenleving; het christelijk onderwijs bracht ook het afwijzen van hun eigen Afrikaanse culturele, religieuze

gewoonten en tradities met zich mee. De vroege missiescholen waren als het ware kweekvijvers van de nieuwe elite. Dezelfde elite die zich jaren later tegen de koloniale overheersing zou verzetten, de strijd streed en na de onafhankelijkheid het bestuur op zich zou nemen. Dit laat iets zien van de dubbelzinnigheid van het christelijke onderwijs of van missie in zijn algemeenheid, ten dele onderdeel van de koloniale ideologie maar tegelijkertijd deze ideologie ook ondermijnend.

Family of God

Voor postkoloniale theologen is de zoektocht naar een eigen vorm van christendom, eigen liturgie, eigen bijbellesing en eigen vormen van pastoraat nog steeds de grootste opgave. Het incorporeren, incultureren van de eigen, oorspronkelijke rituelen en tradities is in het christendom van groot belang. Het gaat om integreren van oudere religieuze rituelen in de christelijke liturgie. Een voorbeeld van inculturatie in dit verband is de zelfdefinitie van de synode voor Afrika in 1994 van de Afrikaanse kerk als 'family of God in Africa',

waarmee de synode ook verwijst naar de betekenis van 'familie' in de Afrikaanse cultuur.

Vlees en bloed geworden

Eeuwenlange confrontatie met koloniale, eurocentrische opvattingen, die zich op allerlei meer en minder zichtbare manieren ook vertaalde in opvoeding en onderwijs, in wetenschap, economische en politieke verhoudingen, in geloof en kerkelijke verhoudingen, in filosofie - zowel in de kolonies als in het Westen - kruipt in huid en haar, in lichaam en ziel, in hoofd en hart van de mensen, zo stellen postkoloniale theologen. Zowel op het niveau van het individu als op het niveau van de groep of de natie. Die opvattingen ben je niet zo maar kwijt. Daarin ligt voor ons, westerse mensen, misschien wel de grootste uitdaging:

Voor ons als westerse mensen ligt zeker ook de uitdaging onze opvattingen te dekolonialiseren. We hoeven maar te denken aan de moeizame manier waarop in Nederland de racismediscussie gevoerd wordt. Denk aan de 'zwarte pietten'-discussie, ons eigen koloniale verleden en de participatie aan slavenhandel.

Lavigerie

Na de lezing was er gelegenheid voor vragen en commentaar. Zr. Tiny Hölscher wees er op dat voor kardinaal Lavigerie het altijd belangrijk is geweest dat de paters en zusters de cultuur en taal van de plaatsen waar ze werkten, goed leerden kennen. In die zin was Lavigerie zijn tijdgenoten ver vooruit en voorzag hij dat het werk van de paters en zusters uiteindelijk door de Afrikanen zelf zou moeten worden gedaan.

Klooster Wittem

Dagelijks Kloostertuin. Expositie Afrika-anders; vrij toegankelijk. (043) 450 17 41; www.kloosterwittem.nl

Museum Uden

'Feest in de Abdij' voor groep 7 en 8 van openbare katholieke, christelijke en islamitische school. (0413) 26 34 31; www.museumvoorreligieuzekunst.nl

Spiritueel Tilburg

19 nov. 10.30-13.00 u. Boerke Mutsaers. Buitenaardse leugens ontmaskerd. Bevrijding uit de slavernij. (013) 533 20 16 www.spiritspectrumtilburg.nl

(© Foto: Marian Veenker)